

TLAČOVÁ SPRÁVA

Podpora zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím: Bez spolupráce to nepôjde!

„Pre účinnejšie začleňovanie ľudí so zdravotným postihnutím je nevyhnutná spolupráca viacerých rezortov, ale aj sektorov,“ je jedno z hlavných posolstiev, ktoré odznelo na dnešnej vedeckej konferencii Podpora zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím: úspechy, výzvy, európske perspektívy, ktorú zorganizoval Inštitút pre výskum práce a rodiny (IVPR) a Európske centrum pre výskum sociálnej politiky vo Viedni v spolupráci s Neziskovou organizáciou EPIC. Na konferencii sa zúčastnilo približne 50 účastníkov – nielen vedeckí pracovníci, ale aj predstavitelia vybraných odborov MPSVR SR, MŠVVŠ SR, Slovenskej únie podporovaného zamestnávania, zamestnávateľov, organizácií osôb so zdravotným postihnutím, aby nadviazali na diskusie o zamestnávaní osôb so zdravotným postihnutím tak v medzinárodnom, ako aj národnom kontexte. **„Našou snahou je spolupodieľanie sa na spoluzodpovednosti, pretože všetky zložky majú osobitnú a nenahraditeľnú pozíciu a musia navzájom spolupracovať,“** povedala Kvetoslava Repková, výskumná pracovníčka IVPR.

Dôležitou témou konferencie bol prechod od vzdelávania mladých ľudí so zdravotným postihnutím k získaniu a udržaniu zamestnania. V tejto súvislosti odznelo, že pri hľadaní uplatnenia sa na trhu práce mladých ľudí so zdravotným postihnutím je rozhodujúce nielen to, akou formou sú vzdelávaní (či ide o absolventov špeciálnych škôl alebo integrovaného vzdelávania), ale aj v akých odboroch majú možnosť študovať. V súčasnosti sa preto v rámci rezortu školstva pripravuje monitoring úspešnosti absolventov škôl pri hľadaní zamestnania, aby bolo možné lepšie zosúladiť kvalifikáciu aj tejto skupiny mladých absolventov s potrebami zamestnávateľov.

Na druhej strane, nezastupiteľnou úlohou mimovládneho sektora v tomto kontexte je, okrem iného, aj práca s rodinami ľudí so zdravotným postihnutím, ktorí majú záujem zamestnať sa, keďže práve rodiny predstavujú pre osoby so zdravotným postihnutím najbližšiu podporu, pričom, ako uviedol Tibor Kobil z Organizácie muskulárnych dystrofikov, často sami nemajú presnú predstavu a dostatočné informácie o možnostiach pracovného uplatnenia človeka so zdravotným postihnutím.

Druhý smer, ktorý si vyžaduje osobitnú pozornosť v rámci podpory začleňovania osôb so zdravotným postihnutím na trh práce, je deinštitucionalizácia sociálnych služieb, ktorá je od r. 2011 oficiálnou vládnu doktrínou v podpore kvality života osôb so zdravotným postihnutím. Znamená to, že adeptmi a adeptkami podporných programov zamestnanosti budú postupne nielen mladí ľudia, či osoby v strednom veku žijúce v domácom prostredí, ale aj osoby z pôvodne inštitucionálneho prostredia, ktoré boli dlhodobo vnímané ako „osoby bez akejkoľvek pracovnej perspektívy“. Aj v súčasnosti už v tomto smere existujú príklady dobrej praxe, medzi ktoré patrí rehabilitačné stredisko v Bratislave, ktoré svojim klientom umožňuje pracovať na reálnych zákazkách a objednávkach od zamestnávateľov a následne ponúka ďalšiu podporu pri hľadaní zamestnania na otvorenom trhu práce.

Cieľom konferencie je nadviazať na diskusie o zamestnávaní osôb so zdravotným postihnutím v medzinárodnom a národnom kontexte a podporiť medzirezortnú a medzisektorovú spolupodpovednosť v tejto oblasti.

Súvislosti a nastolené otázky

Miera nezamestnanosti celkovej populácie je v SR pomerne vysoká (v decembri 2013 predstavovala 13,5 %) a Slovensko čelí výzvam súvisiacim s dlhodobou nezamestnanosťou. Prioritou sa stáva podpora zamestnávania mladých ľudí. Väčšina osôb so zdravotným postihnutím má zabezpečený stály príjem formou poberania invalidného dôchodku.

V januári 2014 Vláda SR schválila **Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014-2020**, ktorý o. i. vychádza zo záväzkov SR vyplývajúcich z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ZP). Jedným z cieľov v oblasti zamestnanosti, ktoré sú v tomto programe, je aj osobitná podpora zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím (OZP) na otvorenom trhu práce a motivovanie zamestnávateľov k ich zamestnávaniu.

Napriek doterajším snahám (najmä v rámci aktívnych opatrení trhu práce) bolo v r. 2013 sedem z desať ľudí so zdravotným postihnutím mimo trhu práce, výrazná väčšina z nich si prácu nehľadá (sú ekonomicky neaktívni). Viac ako 20% osôb so zdravotným postihnutím, ktorí sú poberateľmi invalidného dôchodku, si prácu hľadá a sú evidovaní ako nezamestnaní.

Preto si môžeme klásť otázku, či sú potrebné zmeny v podpore zamestnávania OZP, a kde sa v súčasnosti nachádza Slovensko v porovnaní s inými krajinami vzhľadom na dostupné formy podpory a dosahované výsledky. S akými problémami a otázkami týkajúcimi sa práce a pracovného uplatnenia sa najčastejšie obracajú ľudia so ZP na organizácie, ktoré im poskytujú pomoc pri hľadaní a udržaní zamestnania?

Prechod mladých ľudí so ZP zo školy na trh práce: medzirezortná zodpovednosť

V snahe podporiť začleňovanie osôb so zdravotným postihnutím na trh práce môžeme identifikovať niektoré oblasti, ktoré si, zdá sa, vyžadujú osobitnú pozornosť:

Prechod mladých ľudí so zdravotným postihnutím od vzdelávania na trh práce

Na Slovensku sa väčšina detí so zdravotným postihnutím vzdeláva v rámci systému špeciálneho školstva. Pritom sa zvykne kriticky konštatovať, že šance detí zo špeciálnych škôl získať prácu sú minimálne, teda, že ich vzdelávame pre „neprácu“.

Sú skutočne rozdiely v pracovných šanciach detí so ZP z bežných a špeciálnych škôl také výrazné?

Aké sú najbližšie zámery a nástroje ministerstva školstva v oblasti zabezpečovania kariérneho poradenstva pre deti a mladých ľudí so ZP a podpory ich prechodu z formálneho vzdelávania do sveta práce?

Slovensko sa pripojilo k európskej výzve spracovať a implementovať program Záruk pre mladých. Akým spôsobom plánuje ministerstvo práce zabezpečiť, aby z tejto originálnej projektovej idey reálne benefitovali aj mladí ľudia so zdravotným postihnutím?

Deinštitucionalizácia – nová výzva pre podporu zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím

V rámci podpory začleňovania OZP na trh práce si osobitnú pozornosť vyžadujú aj zmeny súvisiace s procesom deinštitucionalizácie sociálnych služieb, ktorá je od r. 2011 oficiálnou vládnu doktrínou v podpore kvality života osôb so zdravotným postihnutím.

Znamená to, že adeptmi a adeptkami podporných programov zamestnanosti budú postupne nielen mladí ľudia, či osoby v strednom veku žijúce v domácom prostredí, ale aj osoby z pôvodne inštitucionálneho prostredia, ktoré boli dlhodobo vnímané „len“ ako sociálne prípady, bez akejkoľvek pracovnej perspektívy. Klienti služieb zamestnanosti a klienti sociálnych služieb tvorili dva oddelené, prakticky nezávislé svety. Takýto prístup sa zrejme bude musieť zmeniť. Čo teda očakávame, že prinesie deinštitucionalizácia pre svet práce a zamestnanosti a ako sme na to pripravení?

Na nastolené otázky budú hľadať v panelovej diskusii odpovede predstavitelia vybraných odborov MPSVR SR, MŠVVŠ SR, Slovenskej únie podporovaného zamestnávania, zamestnávateľov, organizácií osôb so zdravotným postihnutím.

Darina Ondrušová (Inštitút pre výskum práce a rodiny)

www.ivpr.gov.sk

Vybrané fakty o zamestnávaní osôb so zdravotným postihnutím v SR

Veľkosť skupiny osôb so zdravotným postihnutím (ZP) v SR (Sociálna poisťovňa, marec 2014):

- počet osôb so ZP, ktoré sú poberateľmi invalidného dôchodku, bol v marci 2014 viac ako 240 tisíc, t.j. zhruba 8,5 % z celého ekonomicky aktívneho obyvateľstva SR (vo veku 15-64 rokov);
- v roku 2013 Sociálna poisťovňa priznala poberanie invalidného dôchodku 19 769 osobám so zdravotným postihnutím (z nich 25 % z dôvodu chorôb pohybovej sústavy 16 % nádorových ochorení a 15 % duševných chorôb a porúch správania);
- viac ako 10 % z týchto novopriznaných invalidných dôchodkov v roku 2013 bolo mladým ľuďom vo veku do 29 rokov (išlo o 2 137 osôb so ZP).

Osoby so zdravotným postihnutím z hľadiska zamestnanosti v roku 2013 (podľa údajov Sociálnej poisťovne, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, Štatistického úradu SR a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR):

- v marci 2014 Sociálna poisťovňa evidovala viac ako 75 tisíc pracujúcich poberateľov invalidného dôchodku, t. j. necelých **30 %** zo všetkých 240 tisíc poberateľov;
- počet osôb so ZP evidovaných ako nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny bol 12 223, t. j. 3,06 % zo všetkých evidovaných uchádzačov o zamestnanie. Z celkového počtu poberateľov invalidného dôchodku je to len **5,26 %**;
- v zariadeniach sociálnych služieb je 19 005 osôb so ZP, počet zariadení pre túto cieľovú skupinu v SR je 414. Osoby so ZP celkovo tvoria – až 75 % klientov v zariadeniach sociálnych služieb. Tento počet osôb so ZP žijúcich v zariadeniach sociálnych služieb predstavuje približne **8 %** z celkového počtu poberateľov invalidného dôchodku;
- **7 z 10 dospelých ľudí so ZP teda zostáva mimo trhu práce.**

Povinnosť zamestnávať osoby so zdravotným postihnutím u zamestnávateľov s viac ako 20 zamestnancami a možnosti plnenia tejto povinnosti (MPSVR SR 2014, UPSVR 2014, ŠÚ SR 2014):

- každá firma s viac ako 20 zamestnancami má zo zákona povinnosť zamestnávať 3,2 % zdravotne postihnutých občanov z celkového počtu svojich zamestnancov (§63 zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov);
- firmy, ktoré neplnia túto povinnosť, platia v roku 2014 povinný odvod do štátneho rozpočtu vo výške 977 € za jedného zamestnanca so zdravotným postihnutím.

V roku 2012 malo povinnosť zamestnávať osoby so ZP takmer 12 tisíc zamestnávateľov, s odhadovaným počtom 1,2 milióna všetkých zamestnancov. Z nich povinný podiel 3,2 % zamestnancov so ZP (t. j. počet osôb so ZP, ktorý tieto firmy mali zamestnávať) predstavoval 38 tisíc.

Za rok 2010 bolo do štátnej pokladnice odvedených 4,2 milióna € ako povinné odvody za neplnenie povinnosti zamestnávať osoby so ZP a s ďalšími nedoplatkami vo výške 1,7 milióna € (pre porovnanie, v roku 2005 to bolo 12 miliónov € pri takmer rovnakom počte 11,5 tisíc zamestnávateľov s povinnosťou zamestnávať osoby so ZP).

Organizátori:

Inštitút pre výskum práce a rodiny

www.ivpr.gov.sk

(ďalej „IVPR“, do 28. 2. 2006 Stredisko pre štúdium práce a rodiny) vznikol 1. 9. 2003 zlúčením Medzinárodného strediska pre štúdium rodiny a Výskumného ústavu práce, sociálnych vecí a rodiny. V januári 2004 sa stal jeho súčasťou aj Výskumný a vzdelávací ústav bezpečnosti práce. Zriaďovateľom IVPR, ktorý je štátnou príspevkovou organizáciou, je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Prioritnou náplňou činnosti IVPR je výskumná činnosť. Ide o aplikovaný sociálny výskum v oblasti sociálnej a rodinnej politiky, politiky trhu práce a zamestnanosti, zamestnaneckých vzťahov a v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Výsledky výskumu sú následne využívané zriaďovateľom pri tvorbe zákonov, koncepcií, stratégií a programov v pôsobnosti MPSVaR SR. V rámci výskumu trhu práce a zamestnanosti sa IVPR ako jedno z mála pracovísk v SR systematicky venuje analýzam postavenia osôb so ZP na trhu práce.

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

European Centre for Social Welfare Policy and Research

http://www.euro.centre.org/organisation_index.php

(Európske centrum pre výskum sociálnej politiky) bolo založené v r.1974 vo Viedni ako nezávislá medzivládna organizácia zriadená Organizáciou spojených národov. Centrum sa výskumne venuje dvom hlavným oblastiam, ktorými sú: práca a sociálna politika, a zdravie a zdravotná starostlivosť. V rámci týchto oblastí ponúka štúdie a analýzy pre regionálnu oblasť európskych krajín. Ide o aplikovaný sociálny výskum, najčastejšie zameraný na komparáciu a hodnotenie dopadov politik v jednotlivých krajinách.

Partner konferencie:

Nezisková organizácia EPIC

www.epic.org.au

na Slovensku bola založená v r. 2012 ako dcérska spoločnosť austrálskej organizácie EPIC EMPLOYMENT Services, ktorá je jednou z najrešpektovanejších neziskových organizácií v Austrálii pracujúcich v oblasti poskytovania služieb zamestnanosti pre ľudí znevýhodnených na trhu práce. Ambíciou EPIC na Slovensku je aktívne poskytovať individualizované služby zamestnanosti určené pre znevýhodnené skupiny, ovplyvňovať tvorbu verejných politik v oblasti zamestnanosti a sociálnej inklúzie marginalizovaných skupín, iniciovať a asistovať pri príprave a realizácii programov zameraných na zvyšovanie zamestnanosti na miestnej úrovni a zvyšovať povedomie o zamestnávaní ľudí s najrôznejšími druhmi znevýhodnenia. V súčasnosti realizuje projekt “Nástroje pre zvyšovanie zamestnatelnosti ľudí so zdravotným postihnutím”, ktorého cieľom je otvoriť verejnú diskusiu o zamestnávaní ľudí so zdravotným znevýhodnením a pomôcť im uplatniť sa na trhu práce.